

Dönem : 1
Toplantı : 3

CUMHURİYET SENATOSU S. Sayısı : 448

Cumhuriyet Senatosu Üyeleri seçimi Kanununun değiştirilmesine dair kanun teklifinin Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon raporu (M. Meclisi 2/630; C. Senatosu 2/124)

(Not : Millet Meclisi S. Sayısı : 642)

Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 7671 - 43240

31 . 3 . 1964

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisinin 30 . 3 . 1964 tarihli 79 ncu Birleşiminde öncelik ve ivedilikle görüşülerek açık oy ile kabul edilen, Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanununun değiştirilmesine dair kanun teklifi, dosyası ile birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla.

Fuad Sirmen
Millet Meclisi Başkanı

Not : Bu teklif 25 . 12 . 1963 tarihinde Başkanlıkça İlk Komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 17, 25, 26, 27 ve 30 . 3 . 1964 tarihli 70, 74, 75, 76 ve 79 ncu birleşimlerinde öncelik ve ivedilikle görüşülerek kabul edilmiştir. (Millet Meclisi S. Sayısı : 642)

Geçici Komisyon raporu

Cumhuriyet Senatosu
Geçici Komisyonu
Esas No: 2/124
Karar No: 2

15 . 4 . 1964

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

Millet Meclisinin 3 Mart 1964 tarihli 79 ncu Birleşiminde öncelik ve ivedilikle görüşülerek açık oy ile kabul edilen «Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanununun» değiştirilmesine dair kanun teklifi, Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu tarafından 2 Nisan 1964 tarihli Birleşimde alınan karara tevfikan Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu ile İçişleri Komisyonundan seçilen yedişer kişiden müteşekkil 14 kişilik Geçici Komisyonun 13 Nisan 1964 tarihinde yaptığı toplantıda, Hükümet adına Adalet ve İçişleri Bakanlıkları temsilcileri hazır oldukları halde, görüşülmüştür :

Üyelerden bazıları 14 kişilik Geçici Komisyonun teşkili hakkında Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu tarafından 2 Nisan 1964 tarihli Birleşimde alınan karara ait oylamanın muteber olmadığı

yolunda vukubulan itiraz üzerine Anayasa ve Adalet Komisyonu tarafından bu itirazın haklı görüldüğünü mütalâa eden bir rapor hazırlandığını söylemiş ve Geçici Komisyon çalışmalarının, bu rapor bir sonuca bağlandıktan sonra başlamasını teklif etmiş iseler de, diğer üyeler bu mütalâa ve teklife iştirak etmediklerinden oylamaya başvurulmuş ve çoğunlukla Geçici Komisyonun çalışmalarına başlaması kararlaştırılmıştır.

Türk seçmenleri eğiliminin, bütün seçimlerde şahsiyetleri seçmekten çok partileri seçmek yönünde olduğu açıktır. 15 Ekim 1961 Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimi de bu hali teyidettir. Memleketimizde, seçmen vatandaş, adayların şahsiyetlerini, nazara alarak karına liste yapmaktan çok, tüm halinde parti listelerine oy vermeyi tercih ettiği için, çoğunluk sisteminin başlıca faydası olan parti listelerindeki değerlerin seçilmesi mümkün olamamaktadır. Ayrıca bu sistemin seçmen oylarının âdil bir şekilde değerlendirilmesine imkân vermediği de bir gerçektir. Böyle olunca, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin nispi çoğunluğa dayanan liste usulü ile seçilmelerini haklı gösteren sebep ortadan kalkmakta, buna karşılık bu seçimlerde partilerin aldıkları oy oranında temsil edilmemeleri önemli bir mahsur olarak göze çarpmakta ve vatandaşın adalet duygusunu sarsmaktadır. İçinde bulunduğumuz siyasi şartlar bütün her zamandan daha fazla, seçtiği siyasi parti vasıtasıyla kamu işlerinde etkisini duyurmak isteyen seçmen vatandaşın bu etkisini adaletli bir şekilde hissettirdiği inancının verilmesini gerektirmektedir.

Diğer taraftan, Cumhuriyet Senatosunun fonksiyonlarından bir de iki yılda bir üyelerinin üçte birinin yenilenmesi suretiyle, kamu oyundaki temayülleri yasama faaliyetlerine aksettirmektir. Bu aksettirici keyfiyetinin, en sadık bir surette ancak nispi temsil sistemi ile mümkün olabileceği ise şüphesizdir.

Kaldı ki, bu suretle, Cumhuriyet Senatosu kısmi seçimleri sonucunda Cumhuriyet Senatosunun siyasi teşekkül tarzında vukubulacak değişikliklerin bir istikametten diğerine fazla sert ve kesin olarak vukubulması önlenmiş ve böylelikle Anayasanın 92 nci maddesinin 5, 7, 8, 9 ve 11 nci fıkralarının tatbikatında çok daha fazla kolaylık sağlanmış olacaktır. Nihayet, nispi temsil sisteminde de partilerin listelerine kıymetli şahsiyetleri seçeceklerinden şüphe etmemek gerekir. Kaldı ki, nispi temsil sistemi ile, bağımsızların parti listelerinde veya tek başlarına seçime katılmaları da önlenmiş değildir.

Milletvekili seçimlerinde mevcudolan baraj da, her ilden seçilecek Cumhuriyet Senatosu üyesi sayısının sınırlı olması dolayısıyla, D'HONT sisteminin işliyebilmesi için, Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde kaldırılmıştır.

Komisyonumuz, bu mülâhazalarla, söz konusu kanun teklifini ve maddelerini Millet Meclisince kabul edilmiş şekli ile aynen benimsemiştir.

Öncelik ve ivedilikle görüşülmek üzere Genel Kurula sevkı ricası ile Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan Cumhurbaşkanınca S. Ü. Â. Artus	Sözcü Yozgat S. Artukmaç	Kâtip Kastamonu Komisyonun yetkisine ve kanunun esasına muhalifim A. Nusret Tuna	Tabii Üye E. Acuner
Tabii Üye O. Köksal	Bursa Muhalifim Muhalefet şerhim eklidir. Söz hakkım saklıdır. Ş. Kayalar	Aydın Muhalifim. Muhalefet şerhim eklidir. Söz hakkım saklıdır O. Saim Sarıgöllü	Tokat Z. Betil

Sivas
Muhalifim
Z. Önder

Muğla
Muhalifim
H. Menteseoğlu

Ordu
E. Ayhan

Sivas
Muhalifim.
Muhalefet şerhim eklidir.
R. Öçten

Uşak
K. Coşkunoğlu

Maras
Muhalifim
Şerh bağlıdır
N. Evliya

MUHALEFET ŞERHİ

1. — Bir memleket Anayasası ne kadar mükemmel tedvin edilirse edilsin, tatbik olunan seçim sistemi milli bünyeye uygun olmadığı takdirde bu memlekette demokratik rejimde başarı sağlamak mümkün değildir.

Bu sebepledir ki seçim kanunları üzerinde hislerden, heyecanlardan ve bilhassa menfaatlerden ayrı olarak düşünmek zaruretindeyiz.

İdeal kanun Türkiye'nin gerçeklerini göz önünde tutan, halkın ihtiyaç ve arzularını en iyi temin eden kanundur.

C. Senatosunun sebebi teşekkülü, Anayasa gereğince kendisine tanınan fonksiyonunu milli menfaatlere uygun bir surette ifa edebilmesi için, onun seçimlerinde çoğunluk sisteminin tatbik edilmesinin lüzumuna kaani bulunmaktayım.

Bir zaruret olmadan hukukî bir müessesenin değiştirilmesi yerinde sayılmamak icabeder. Teklif edilen kanunun gerekçesinde izah edilen sebepler ise, hiç bir zaman, halen tatbik edilen seçim sisteminin değiştirilmesini haklı gösterecek mahiyette değildir. Kaldı ki, daha iyisi şüpheli görüldüğü takdirde mevcut iyiliğe ilişilmemelidir.

2. — Tatbiki istenilen kanun Anayasamıza açıkça aykırıdır. Bu hususa matûf olan düşünce ve kanaatlerimizi kanunun Umumi Heyette müzakeresi sırasında tafsilâtiyle arz edeceğiz.

Yukarıda kısaca belirtilen ve Yüce Senatonun Genel Kurulunda izah eyliyeceğim sebeplerden ötürü, nispî temsil usulünü kabul eden kanuna muhalifim.

Şeref Kayalar
Bursa

MUHALEFET ŞERHİ

(Teklif hakkında rapor tanzim eden Geçici Komisyon)

1. — Seçim usulünün denet ve yönetim usulü Yüksek Seçim Kuruluna dolayısıyla adli mahkemelerin yetkisine girmekle yetkili Komisyon Cumhuriyet Senatosunda mevcut Anayasa ve Adalet Komisyonu iken Meclisteki usulün de hilâfına İçişleri Komisyonu ile Geçici bir Komisyon talebi ve bunun İhtizük ve Anayasa hükümlerine aykırı oylama tarzı ile kurulmuş fiilî bir Komisyon olup hukukî niteliğe sahip değildir.

Bu hususta Anayasa ve Adalet Komisyonunun Genel Kurula sunulmak üzere hazırlanmış bir de raporu mevcuttur.

2. — Geçici Komisyonu bir an için hukukî nitelikte teşekkül etmiş olarak kabul edersek, kararına ve esbabı mucibesine de muhalifim. Çünkü; partilerin vasıf ve mahiyetleri itibarıyla (sert) ve (yumuşak) partiler olarak iki kısımda mütalâa edildiği hususunda bütün dünya müellifleri mutabıktırlar.

Sert Partilere nispi seçim sisteminin vücut verdiği de kabul olunmaktadır.

Sert parti sisteminde idare etmek üzere seçilenlerin serbestisi, parti idarecilerinin tahakkümü altına girmekte ve fikir ve kanaatlerine müessir olmaktadır.

Almanya ve İtalya'da olduğu gibi diktatörlük rejimlerinin teessüsüne sebep teşkil etmiştir.

Bu sebeplerledir ki, Parlâmento üyelerine daha serbest düşünce imkânlarını bahşeden yumuşak parti sistemine elverişli bulunduğu sabit olan çoğunluk sistemi C. Senatosu Seçim Kanununda ve Anayasamızın esbabı mucibesinde belirtildiği gibi Millet Meclisi seçim sisteminden ayrı olan ekseriyet sistemi ile kabul olunmuştur.

Esbabı mucibede demokrasinin temeli farz edildiği ileri sürülen nispi sistem hakkında en yetkili ilim adamı M. Duvergeor; seçimle gelen idare edenlerin yerini parti idare heyetlerinin aldığı veya idare edenlerin seçiminin seçmenlerden partilere geçtiği (Liste usulüne dayanan nispi temsil yolu ile) an demokratik prensipler ihlâl edilmiş olur, demekle C. Senatosu Seçim Kanununun değişme sebeplerini kökünden çürütmektedir.

Yukarda mâruz ve Umumi Heyette beyan ve tafsil edeceğim sebeplerden dolayı kanuna muhalifim.

Aydın
O. S. Sarıoğlu

MUHALEFET ŞERHİ

Tokat Senatörü Sayın Zihni Betil ve arkadaşlarının, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi usulünün değiştirilmesine dair kanun teklifinin; Anayasa ve Adalet ve İçişleri Komisyonlarından müteşekkil bir Geçici Komisyonunda görüşülmesine mütedair takririn; 2 Nisan 1964 ve 7 Nisan 1964 günlerindeki oylamalarında Anayasa ve İçtüzüğe açıkça muhalefet edilerek nısap olmıyan oturumlarda oylanarak, nısapın olduğu iddiasıyla Geçici Komisyonun teşkiline karar verildiği cihetle; Geçici Komisyonun teşkili mualleldir.

Bu sebeple böyle muallel bir Komisyonunda ittihaz edilen karara muhalifim.

Sivas
Rifat Öçten

MUHALEFET ŞERHİ

(1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üye seçimlerinin çoğunluk sisteminden nispi sisteme ifrağı hakkındaki kanun tasarısını incelemekle görevli Anayasa, Adalet ve İçişleri Geçici Karma Komisyonun 13 . 4 . 1964 tarihli mazbatasına muhalefet şerhimdir.)

1. — Komisyonumuza vazife ve vücut veren 2 Nisan 1964 tarihli Genel Kurul kararının, nısap ve usul dâhilinde alınmış bir karar olmadığı ve binetice karar vasfını ihraz eylemediği iddiası ile Divan Kâtiplerinden Amasya Senatörü Sayın Macit Zeren tarafından yapılan itiraz İçtüzüğün 180 nci maddesine tevfikân Anayasa ve Adalet Komisyonuna tevdi edilerek filhakika bu itirazı vârit gören komisyon raporunu Genel Kurulumuza sunmuş bulunduğu göre; Genel Kurulun bu raporu kabulü takdirinde, komisyonumuzun tasarrufları hükümsüz ve bizler de durumumuzu tâyin ve tesbit etmeden vazife görme gayretine düşmüş olacağımız ve esasen bu hususun Genel Kurulda müzakere ve neticeye bağlanması fazla bir zaman kaybını da mucibolmıyacağı cihetle;

Mevzu mesele, Genel Kurulumuzda bir karara bağlanmadan ve komisyonumuzun hukukî durumu taayyün ve tebellür etmeden esas müzakereye geçilmesi usule uygun değildir.

2. — Dibacesi, gerekçesi ve madde metinleri ile bir küllolarak mütalâası zaruri olan Yeni Anayasamızın gerekçesinde :

a) Meclislerin ayrı seçim sistemlerine tabi tutulması tasrih edilmiş ve yine,

b) Anayasamızın geçici 10 ncu maddesi ile de Senato seçimlerini çoğunluk sistemine bağlayan mukaddem tarihli ve 304 sayılı Kanuna atıf yapılarak mâruz hususat bir kere daha tekit ve teyidedilmiş bulunmasına göre;

Halen nispi sisteme tabi bulunan Milletvekili seçimleri gibi Senato üyeleri seçimlerinin de bu sisteme kalbi hakkındaki teklif ve tasarı Anayasamızın metin ve ruhuna aykırı bulunmaktadır.

3. — Temsilciler Meclisinin çıkardığı Seçimlerin temel hükümleri, Milletvekili seçimleri ve Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimi Kanununun esbabı mucibe lâyihalarında (10 . 3 . 1961 gün ve 8 sayılı Seçim Kanunu Komisyonu mazbatası) ve Meclis müzakere zabıtlarında :

Bilhassa tarafsız ve sâf bir anlayışla Yeni Anayasamızın metin ve ruhuna da atıflar yapılarak Meclislerin ayrı seçim sistemlerine tabi tutulması ve Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimlerinin çoğunluk sistemine bağlanması hakkındaki; bir tek muhalif mütalâa dahi beyan edilmeden, tereddütsüz ve ittifakla kabul olunan mazbata ve o mazbatada ileri sürülen mucip sebeplerin hiçbirisi za'fa uğramamış, bilâkis geçen kısa zamanın tatbikatı cümlesini teyit ve kuvvetle takviye eylemiş, bulunduğu cihetle işbu tasarı kabule şayan, makbul ve mâkul bir sebebe dayanmamakta ve ancak; siyasi maksatlarla daha açık bir tâbirle Cumhuriyet Halk Partisinin mer'i çoğunluk sistemi ile 1964 Haziran'ında yapılacak seçimlerde Cumhuriyet Senatosundaki âza adedini muhafaza şöyle dursun sandalyesinin asgariye düşeceği endişesi ile bugünkü nisbeti muhafaza veya azalmayı önlemek üzere alelacele bu tasarının getirildiği kanaati samimiye ve katiyesine varmış bulunuyorum.;

Bu itibarla Anayasamızın metin ve ruhuna aykırı ve hukukî mesnetten âri olan işbu tasarının esasına da muhalif ve muarız bulunuyorum.

C. Senatosu Geçici Komisyon Üyesi
Maraş Senatörü
Nedim Evliya

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanununun değiştirilmesine dair Kanun

MADDE 1. — 1. 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanununun 1 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

«Genel olarak uygulanacak hükümler.

Madde 1. — 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 1 ve 2 nci maddeleri, 9 ncu maddesi, 10 ncu maddesinin son fıkrası, 11 ilâ 26 nci maddeleri, 27 nci maddesinin 1, 2, ve 3 ncü bendleri, 28 ilâ 31 nci maddeleri, 32 nci maddesinin 1, 2 ve 3 ncü fıkraları ve 33 ilâ 41 nci maddeleri hükümleri, Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimlerinde de uygulanır.»

2. 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyeleri Seçimi Kanununun 1 nci maddesi, 2 nci maddesi ile bu maddeye ek (1) sayılı liste, aynı Kanunun 6 ilâ 10 ncu maddeleri, 12 nci maddesi, 13 ncü maddesinin 1, 2 ve 3 ncü fıkraları, 14 ilâ 19 ncu maddeleri hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonunun kabul ettiği metin

Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanununun değiştirilmesine dair Kanun

MADDE 1. — Millet Meclisi metninin 1 nci Maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Millet Meclisi metninin 2 nci Maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Millet Meclisi metninin 3 ncü Maddesi aynen kabul edilmiştir.